

Aan de slag met het profielwerkstuk!

Hoe begeleid je de leerlingen bij
het PWS-project?

Docentenhandleiding havo en vwo

Fase 5: Verslag en presentatie
Katern 5

‘Samen werken aan een betere aansluiting vo-ho’
Werkgroep PWS-doorlopende leerlijn onderzoeksvaardigheden
Oktober 2021

Colofon

Auteurs   Werkgroep PWS-doorlopende leerlijn onderzoeksvaardigheden:
Rowan Beijk-Huijgen (werkgroepcoördinator, Erasmus Universiteit Rotterdam)
Frans Bezemer (Wartburg College)
Quirine Bronstring (Thorbecke VO)
Wim Jagtenberg (Hogeschool Inholland)
Trudy Kerkhof (DevelsteinCollege)
Greetje Kranenburg (Insula College)
Anique de Kreij (PENTA college CSG Jacob van Liesveldt)
Mariëlle Nijsten (Hogeschool Rotterdam)
Marijke Strootman (DevelsteinCollege)
Ellis Wertenbroek (werkgroepcoördinator, Hogeschool Rotterdam)

Feedback   Martine Baars (Erasmus Universiteit Rotterdam)
Nicolette van Halem (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Redacteur   Anneke Nunn (annekenunn.nl)

Vormgever   Kim van der Waart (kimvanderwaart.nl)

Binnen samenwerkingsverband 'Samen werken aan een betere aansluiting vo-ho'
(www.aansluiting-voho010.nl).

Voor contact n.a.v. deze publicatie: samenwerkingvo-ho@hr.nl.

Inhoudsopgave

Introductie.....	4
Handleidingen voor docent en leerling	4
Het Rotterdams PWS-model	4
De onderzoekscyclus	4
De fases van het PWS-project	5
Leeswijzer.....	5
Fase 5: Verslag en presentatie	7
Hoe ervaren leerlingen deze fase?	7
Begeleiding.....	7
Wat helpt leerlingen in deze fase?	7
Hulpmiddelen	8
Voor de leerling.....	8
Voor de docent	8
Tips voor de voorbereiding van het docententeam.....	9
Portfolio en logboek	9
Monitoring en beoordeling	9
Hoe gaat het in het hoger onderwijs?	9
In het hbo.....	10

Introductie

Het profielwerkstuk (PWS) wordt ook wel de meesterproef van de leerling op het voortgezet onderwijs genoemd. Van leerlingen wordt verwacht dat ze een gedegen rapportage afleveren, gebaseerd op goede bronnen en betrouwbaar praktijkgericht onderzoek. Maar voor docenten is het profielwerkstuk soms een hoofdpijndossier. Want niet alle leerlingen blijken in de buurt te komen van het meesterschap. Sommigen hebben veel begeleiding van docenten nodig om toch tot een goed resultaat te komen. Veel docenten weten niet hoe ze die begeleiding handig kunnen aanpakken, zodat het niet te veel tijd kost.

Handleidingen voor docent en leerling

Om zowel leerlingen als docenten te helpen van het profielwerkstuk een succes te maken heeft een werkgroep van docenten uit het voortgezet onderwijs (vo) en hoger onderwijs (ho) een set handleidingen gemaakt. Naast deze docentenhandleiding is er ook een handleiding voor leerlingen: de Projecthandleiding Profielwerkstuk met het bijbehorende Werkboek Profielwerkstuk. De handleidingen voor leerling en docent verdelen het maken van een profielwerkstuk in zes overzichtelijke fases. Die fases zijn gebaseerd op het Rotterdams PWS-model (voor havo, ter voorbereiding op het hbo) en op de onderzoekscyclus (voor vwo, ter voorbereiding op de universiteit).

Het Rotterdams PWS-model

Het Rotterdams PWS-model heeft tot doel havoleerlingen beter voor te bereiden op de propedeuse van de vervolgopleiding. Want hbo-docenten beginnen op het punt waar het profielwerkstuk opgehouden is. Onderzoek speelt vanaf jaar 1 een belangrijke rol in het hbo.

Het model is ontwikkeld vanuit de visie dat vo-leerlingen door het profielwerkstuk kennismaken met de manier van werken in het hbo. Daarbij komen niet alleen onderzoeksvaardigheden aan bod, maar ook samenwerken, motivatie, studiekeuze en de ontwikkeling van andere hbo-vaardigheden. Om deze brede doelstelling te halen, moet er ook in de begeleiding van de leerling veel samengewerkt worden door vakdocenten, mentoren, decanen, teamleiders en overige betrokkenen.

[Meer over het Rotterdams PWS-model.](#)

De onderzoekscyclus

De onderzoekscyclus is een handzame tool die is afgeleid van de wetenschappelijke empirische cyclus voor onderzoek. Hiermee wordt de vwo-leerling beter voorbereid op het uitvoeren van onderzoek op de universiteit. Onderzoek speelt vanaf jaar 1 een

1. Voorbereiding

2. Oriëntatie
/verkenning

3. Plan van aanpak
/onderzoek opzetten

4. Onderzoeks-
uitvoering

5. Verslag en
presentatie

6. Evaluatie en
beoordeling

belangrijke rol op de universiteit. De onderzoekscyclus neemt de leerlingen stap voor stap mee door de verschillende fases van het onderzoek voor het profielwerkstuk. Die verschillende fases zijn: verwonderen, verkennen, onderzoek opzetten, onderzoek uitvoeren, concluderen en presenteren.

[Meer over de onderzoekscyclus.](#)

De fases van het PWS-project

De fases van het PWS-project hangen als volgt samen met het Rotterdams PWS-model en de onderzoekscyclus:

Profielwerkstuk	Onderzoekscyclus	Rotterdams PWS-model	Wat doet de leerling?
Fase 1: voorbereiding			inlezen over het profielwerkstuk en over onderzoek doen
Fase 2: oriëntatie/verkenning	verwonderen verkennen	oriëntatie brainstorm	een team en een onderwerp kiezen
Fase 3: plan van aanpak/onderzoek opzetten	onderzoek opzetten	plan van aanpak	vooronderzoek doen en de onderzoeksopzet en planning maken
Fase 4: onderzoeksuitvoering	onderzoek uitvoeren en concluderen	onderzoeksuitvoering gegevens analyseren gegevens uitwerken	het geplande onderzoek in theorie en praktijk uitvoeren
Fase 5: verslag en presentatie	presenteren	verslag presentatie	vastleggen en presenteren van de onderzoeksresultaten
Fase 6: evaluatie en beoordeling			Het proces en het profielwerkstuk evalueren en beoordelen

Leeswijzer

Deze docentenhandleiding sluit precies aan bij de Projecthandleiding Profielwerkstuk voor leerlingen, maar is ook bruikbaar als je school die handleiding voor leerlingen niet inzet. Je vindt er voor elke fase tips en templates over onderwerpen als het motiveren van leerlingen, het begeleiden van het werken in teamverband, beoordelingscriteria, feedback en coachende vragen voor begeleidingsgesprekken. Ook wordt telkens beschreven hoe de besproken fase er in het hoger onderwijs uitziet.

De docentenhandleiding heeft voor elk van de zes fases een apart katern, met precies de informatie die in die fase nodig is. Elk katern kan dus zelfstandig gebruikt worden.

De katernen zijn te herkennen aan de volgende kleuren per fase:

Fase 5: Verslag en presentatie

Leerlingen ronden het profielwerkstuk af met een verslag. Goede richtlijnen zorgen ervoor dat ze eerder beginnen met schrijven en dat ze niet veel tijd kwijt zijn aan het nadenken over de indeling. Tussentijdse feedback en feedforward houdt ze gemotiveerd. Spreek goed af wie het initiatief neemt om daarvoor afspraken te maken. Leerlingen leveren hun profielwerkstuk uitgeprint en gebonden in bij de PWS-begeleider. Aan het eind van het PWS-project geven ze ook nog een presentatie voor docenten, ouders, de voorexamenklassen en andere betrokkenen. Daarbij gebruiken ze een tool als PowerPoint of Prezi. Onderzoeksvaardigheden en taalvaardigheden zijn in deze fase nauw met elkaar verbonden. Zo doet het rapporteren van onderzoek een beroep op de schriftelijke taalvaardigheid (voor het verslag) en spreekvaardigheid (voor de presentatie).

Hoe ervaren leerlingen deze fase?

Vaak vinden leerlingen het schrijven van een werkstuk een lastige klus. Ze vinden het veel werk en maken niet goed onderscheid tussen hoofd- en bijzaken. Daardoor hebben ze de neiging het schrijven uit te stellen zodat ze soms niet op tijd klaar zijn. Een overzichtelijk template geeft leerlingen houvast bij het schrijven. Controlemomenten waarbij de begeleider de leerling spreekt over de voortgang helpen de leerling om gefocust te blijven. Door leerlingen tussentijds een conceptverslag te laten inleveren krijgen ze de kans om dat vervolgens nog te verbeteren. Sommige leerlingen zien erg op tegen een presentatie voor een grote groep.

Begeleiding

Als het goed is hebben leerlingen alle informatie voor het profielwerkstuk bijeengebracht en kunnen ze beginnen met het schrijven van hun verslag. Stimuleer daarbij hun zelfredzaamheid, omdat het profielwerkstuk niet hun eerste werkstuk is. En laat ze elkaar helpen met peerfeedback. Bijvoorbeeld door eerst zelf een inschatting te maken van de kwaliteit van hun profielwerkstuk en daarna een ander team te vragen dat te doen. Daarna gaan ze in gesprek over de verschillen tussen beide beoordelingen. Waarom vind jij het wel of niet voldoende? Wat zou er nog bij moeten? Wat is de toegevoegde waarde daarvan?

Wat helpt leerlingen in deze fase?

- Geef leerlingen houvast met een goede structuur. Die bied je aan in de vorm van een template in de leerlingenhandleiding.

- Besteed aandacht aan het schrijven van een inhoudsopgave, want veel leerlingen hebben moeite om te beginnen met schrijven. Starten met de inhoudsopgave is een makkelijk begin dat schrijfangst tegengaat.
- Besteed aandacht aan de verdeling van schrijftaken binnen het team.
- Laat vwo-leerlingen hun profielwerkstuk in fases schrijven. Na de verwonder- en verkenfase de introductie, na het opzetten van het onderzoek de methodesectie, na het uitvoeren van het onderzoek de resultatensectie. In deze fase schrijven de leerlingen de conclusie en discussie en reviseren ze de eerder geschreven stukken.
- Adviseer leerlingen om de resultaten van hun onderzoek te presenteren op een manier die past bij dat onderzoek. Behalve een schriftelijk verslag kan dat ook zijn: een advies, krantenartikel, productpresentatie, toneelstuk of ander eindproduct.

Hulpmiddelen

Voor de leerling

- de [schrijfassistent](#) van KU Leuven (voer tekst in en krijg advies over onder meer stijl en toon)
- de [website van Onze Taal](#) voor vragen over taal en spelling
- online taaladviespunt [Taalwinkel \(HvA en UvA\)](#)
- [tips voor het schrijven van een profielwerkstuk](#) (RUG)
- tips over het schrijfproces (paragraaf 3.4) en meer schrijfadviezen (paragraaf 5.1) in het Werkboek Profielwerkstuk
- [tips om een onderzoek uit te werken en een verslag op te bouwen](#) (HR)
- tips voor een presentatie (zie: Werkboek Profielwerkstuk 5.2.1)
- tips om te refereren volgens de APA-richtlijnen (zie: Werkboek Profielwerkstuk 5.1.4)
- [opbouw onderzoeksartikel](#)
- werkvorm voor presentatie maken (zie: Werkboek Profielwerkstuk 5.2.1, 5.3.2, 5.3.3)

Voor de docent

- [een werkblad met instructie over conclusies trekken bij onderzoekend leren](#) (zie katern 4: bijlage Onderzoekstvoering)
- template voor een PWS-verslag (zie: Werkboek Profielwerkstuk 5.3.1)
- [beoordelingsmodellen per profiel](#) van SLO

Tips voor de voorbereiding van het docententeam

- Bepaal of je alleen het verslag beoordeelt of ook het portfolio. Wanneer je de beoordeling grotendeels baseert op het verslag, moeten alle leerdoelen te evalueren zijn op basis van de informatie daarin. Een goed template kan ervoor zorgen dat leerlingen die informatie ook inderdaad opnemen in het verslag. Bepaal ook of de teamreflectie en de persoonlijke reflectie in het werkstuk worden opgenomen of apart als losse portfolio-items.
- Kies templates voor de verslaglegging en beoordelingsmodellen (rubrics). Stem die als docententeam met elkaar af. Op die manier kan iedereen de beoordeling zoveel mogelijk op dezelfde manier aanpakken, al is helemaal identiek beoordelen niet haalbaar.
- Gebruik eventueel verschillende templates en beoordelingsmodellen voor verschillende vakgroepen/profielen.
- Bepaal als docententeam hoe je aandacht besteedt aan de taalvaardigheid van leerlingen bij de totstandkoming van het onderzoeksverslag. Maak daarover haalbare afspraken. Eventueel kunnen taaldocenten daar een leidende rol in spelen.

Portfolio en logboek

In het portfolio nemen leerlingen de volgende documenten op:

- tussentijdse versies en korte verslagen van feedbackmomenten (waarin staat wat ze hebben gedaan met de feedback van de docent of met peerfeedback), logboek (zie: Werkboek Profielwerkstuk 5.3.4),
- het PWS-verslag (zie: Werkboek profielwerkstuk 5.3.1),
- de presentatie (zie: Werkboek Profielwerkstuk 5.3.2, 5.3.3)

Monitoring en beoordeling

Pas nadat leerlingen tussentijdse versies van het verslag zelf gecontroleerd hebben, geef je er als docent feedback op. Doe dat in een aantal rondes, zodat de leerlingen niet te veel feedback ineens krijgen en zodat jij de conceptversie globaal na kan kijken. Voor leerlingen is het prettig als je vermeldt wat er al goed is in deze versie en wat beter kan. Leg een lijstje aan met standaard verbeterpunten. Voor het vullen van dit overzicht kan je twee standaardlijstjes maken met kwaliteitsbeoordelingen (vergelijkbaar met de rubrics, maar meer gericht op wat er verbeterd kan worden). Zo krijgen leerlingen gepersonaliseerde feedback op basis van standaardcomponenten.

Hoe gaat het in het hoger onderwijs?

Voor het schrijven van een verslag zijn structureren en interpreteren (resultaten samenvatten en relateren aan de onderzoeksvraag) belangrijke vaardigheden. Op basis van de resultaten doen studenten voorstellen voor verbetering of vervolgonderzoek. Een

goed verslag heeft een logische opbouw (inleiding, kern en conclusie), een goede analyse en zakelijk en objectief taalgebruik en het hanteert de standaard voor bronvermelding uit het beroepenveld (bijvoorbeeld APA).

In het hbo

Bij de verslaglegging en presentatie wordt er geëxperimenteerd met diverse media die gebruikelijk zijn in het beroepenveld. Denk aan een filmpje, website, magazine, demo of projectenmarkt. In alle sectoren is schriftelijke en mondelinge communicatie belangrijk, maar schriftelijke verslagen zijn niet meer in elke sector gebruikelijk in de dagelijkse praktijk.

In het hbo worden steeds meer projectopdrachten afgesloten met zogenoemde assessments: presentaties van (omvangrijke) projectverslagen die soms in teamverband worden geschreven, maar soms ook individueel. Het sleutelwoord hierbij is verantwoording, want er moet duidelijk aangegeven worden waar welke informatie vandaan komt en van welke (academische) bronnen (theorieën en tools) gebruik is gemaakt.